
በአዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስና በአባ ገሪማ ወንጌል (I) መካከል የተስተዋለ የቋንቋ አጠቃቀም ንጽጽራዊ ጥናት

ሙሉቀን አንዱዳለም (ዶ/ር)¹

አኅጽሮተ ጽሑፍ

ይህ ጥናት በአባ ገሪማ ወንጌል (I) እና በአዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ መካከል የተደረገ ንጽጽራዊ ጥናት ነው። ዋና ዓለማዊም በኹለቱ መካከል ያለውን ልዩነትና በአሁኑ ሰዓት የተረሱ የሰዋሰው አጠቃቀም፣ የፊደላት ቅርፅ፣ የፊደልና የስም አጠራር ለውጥ፣ የአሉታ፣ የቅጽል እና የአገባብ አጠቃቀም፣ እንዲሁም የአንዳንድ ቃላትን የአጻጻፍ ለውጥ በንጽጽር ለማጥናት እና ልዩነቱን አገልግሎት ለማሳየት ነው። ይህንንም ጥናት ለማጥናት በዋናነት የተመረጠው የጥናት ዘዴ ዓይነታዊ የጥናት ዘዴ ሲኾን መረጃውም የተሰበሰበው በሰነድ ፍተሻ ነው። የአባ ገሪማ ወንጌል ገጾቹ የተገነጣጠሉ እንደ መኾናቸው መጠን ሙሉ የኾኑ ገጾች በዓላማ ተኮር ተመርጠዋል። መረጃው የተተነተነውም ንጽጽራዊ በኾነ መልኩ ገላጭ የትንተና ዘዴን በመጠቀም ነው። በዚህም ጥናት የአባ ገሪማ ወንጌል (I) እና በ2014 የታተመው አዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ ከተነጻጸሩ በኋላ የሰዋሰው አጠቃቀም፣ የፊደላት ቅርፅ፣ የድምፅና የስም ለውጥ፣ የአሉታ፣ የቅጽል እና የአገባብ አጠቃቀም፣ እንዲሁም የአንዳንድ ቃላት የአጻጻፍ ለውጥ በሰፊው ተገኝቷል። ይህንም በሁለቱ መካከል ያለውን ልዩነት አዲስ ግኝት ነው ብሎ መውሰድ ይቻላል። ምክንያቱም በዚህ ዘመን ያሉ የግእዝ ምሁራን በአባ ገሪማ (I) የተጠቀሱትን እንደማይጠቀሙባቸው በጥናቱ ተረጋግጧል። በዚህ አጋጣሚ በግእዝ ላይ ጥናትና ምርምር የሚያደርጉ ምሁራን ገሪማ (I)፣ ገሪማ (II) እና ገሪማ (III) ላይ ጥልቅ ጥናት ቢያካኩዱ ሌሎች መሰል ልዩነቶች ሊገኙ የሚችሉ መኾናቸውን መጠቆም አወዳለሁ።

1. መግቢያ

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን አምልኮተ እግዚአብሔርን የምታራምድ እንደ መኾኗ መጠን መጽሐፍ ቅዱስን ተቀብላለች። በዚህም ምክንያት ብሉይ እና ሐዲስ ኪዳንን ለሃይማኖቱ ተከታዮች እና ዕውቀት ፈልገው ወደ እርሷ ሃይማኖት ለሚመጡ ሌሎች አማኞችም ይግግዋል። ቀኖናዋን እና ዶክትሪኖን እያስተማረች በባለቤትነት እስከ አሁን አለች ትኖራለችም። አምልኮተ እግዚአብሔርንም ስትከተል ሃይማኖቷን የምትተገብረው መጽሐፍ ቅዱስን የሕገ ሃይማኖቷ ዋና መተግበሪያ መጽሐፍ አድርጋ በመኾኑ ብሉይና ሐዲስ ኪዳንን በእምነት ተቀብላ ተግባር ላይ አውላቸዋለች።

---

¹ ሙሉቀን አንዱዳለም (ዶ/ር)፣ ግእዝ ትምህርት ክፍል፣ ባሕርዳር ዩኒቨርሲቲ፣ Email. burukmuluken@gmail.com

መጽሐፍ ቅዱስ ለመጀመሪያ ጊዜ የተዘጋጀው በዕብራይስጥ በመኾኑ የእምነቱ አራማጅ የኾኑ ሀገራት በየዘመኑ ወደ ራሳቸው ቋንቋ እየተረገሙ እና እያስተረገሙ ለመጠቀም ባላቸው መንፈሳዊ ፍላጎት የተነሳ የትርጉም መሻሻል በየጊዜው ተደርጎበታል። ለዚህም አብነት የሚኾነው በእስክንድርያ በንጉሥ በጥሊሞስ ትእዛዝ ከ285-246 ቅድመ ልደተ ክርስቶስ የተተረገመው የሱባዓ ሊቃናት ትርጉም /Sebtuagint ነው። የሱባዓ ሊቃናት ትርጉም የሚባለው በበጥሊሞስ ዘመን መንግሥት ሰባ የመጽሐፍ ቅዱስ ተርጓሚዎች ከፍልስጥኤም ተልከው ብሉይ ኪዳንን ከዕብራይስጥ ወደ ግሪክ በግብጽ የተረገሙት ስለኾነ ነው (ምክረ ሥላሴ፡ 2000) ።

ሌሎችን ትተን ትኩረታችንን ወደ ሀገራችን ኢትዮጵያ ብናደርግ ወደ ግእዝ የተመለሰው የመጀመሪያዉ መጽሐፍ ቅዱስ የአባ ገሪማ ወንጌል ነው። (አምሳሉ 2011፡ 60) ። ከዚያም በመቀጠል በ12ኛዉ ክፍለ ዘመን የላሊበላ ወንጌል እና በ14ኛዉ ክፍለ ዘመን የክብራን ገብርኤል ወንጌል (ጌታቸው ኅይሌ፡ 40) ናቸው። በ21ኛዉ ክፍለ ዘመን ደግሞ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት በ2014 ዓም በኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር አማካይነት የተሻሻለው አዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ ነው።

በዚህ ሥራ ለንጽጽር የሚቀርቡትም የአባ ገሪማ ወንጌል (I) እና በ2014 ዓም የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር ያሳተመው አዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ ናቸው። ይህም የኾነበት ዐቢይ ምክንያት ከ10ኛዉ ክፍለ ዘመን ወዲህ ግእዝን በአፍ መፍቻነት የሚናገረዉ ሰው እየቀነሰ በመሄዱና ቀስ በቀስም በሰሜን በትግርኛ እና በማእከል ደግሞ በአማርኛ እየተተካ በመምጣቱ የጥንቱ የግእዝ ቋንቋ አሁን ካለው የትምህርት ቋንቋ ጋር ዝምድናዉ ምን ያህል ነው የሚለዉን ለማጥናትና ለመመራመር ነው።

የአባ ገሪማ ወንጌል ሦስት ኮፒዎች አሉት እነሱም ገሪማ (I)፣ ገሪማ (II) እና ገሪማ (III) ናቸው። ይኹን እንጂ በፊሎሎጂ የተለያዩ መስፈርቶች አማካይነት ገሪማ (II) እና ገሪማ (III) ወደ አንድ ተጠቃለው በአሁኑ ሰዓት ገሪማ (I) እና ገሪማ (II) በመባል የሚጠሩ ሲኾን ገሪማ (III) የሚባል ኮፒ አሁን የለም።

የአባ ገሪማ ወንጌል ዘመኑ የተወሰነው በካርቦን ዴቲንግ ምርመራ ነው። ካርቦን ዴቲንግ ማለት ዘመናቸው በግልጽ የማይታወቁ ቁስ አካላትን በሳይንስ ምርመራ የማግኛ ጥበብ ወይም መሣሪያ ነው። አባ ገሪማ በ451 ዓ/ም የተካኘደዉን የኬልቄዶን የሃይማኖት ጉባኤ በመቃወም ከ፱ቱ ቅዱሳን ጋር ወደ ሀገራችን የገቡ መንፈሳዊ አባት ናቸው (ደሴ፡ 2007)። ለኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያንም ብዙ መንፈሳዊ አስተዋፅኦዎች አበርክተዋል።

በዚህም መሠረት የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በመደራ አድዋ አካባቢ በስማቸዉ የሚጠራ ገዳም ለአባ ገሪማ ሰይማላቸዋለች፣ የቅዱስነት ደረጃ ሰጥታቸዋለች፣ ገድል አጽፋላቸዋለች፣ በስማቸዉ ሕንጻ ቤተ ክርስቲያን አሠርታላቸዋለች፣ ጽላት አስቀርጸላቸዋለች፣ ዓመታዊ በዓል ታከብርላቸዋለች፣ ገድላቸዉ እንደሚለው በእጃቸዉ የተጻፈዉን የአባ ገሪማ ወንጌል በክብር ተቀብላዋለች።

ፎቶ 1. የአንዳ አባ ገሪማ ገዳም ፎቶ

የጥናቱ አነሳሽ ምክንያት በወቅቱ ወንጌሉ በተጻፈበት ዘመን የነበረውን የግእዝ ቋንቋ ለመረዳት የአባ ገሪማን ወንጌል፣ በተጨማሪም የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ታሪክ ከልደተ ክርስቶስ እስከ ዕሥራ ምእት (፳፻)፣ መጽሐፍ ቅዱስ በግእዝ ቋንቋ የተተረጎመው መቼ ነበር? (ምክረ ሥላሴ 2000) የሚሉትን መጻሕፍት ሳነብ በአሁኑ ሰዓት የተረሱ የሰዋሰው አጠቃቀም፣ የፊደላት ቅርፅና ለውጥ፣ የስምና የቅጽል አጠቃቀም፣ የአንዳንድ ቃላትን የአጻጻፍ ለውጥ በአባ ገሪማ ወንጌል ላይ ያየሁ በመኾኔ ምንም እንኳን በመነገር ላይ ያለ ቋንቋ በጊዜ ሽደት የመለወጥ ባሕርይ እንዳለው ባውቅም ተናጋሪ በሌለው የግእዝ ቋንቋ ላይ ብዙ አዳዲስ ነገሮችን ያየሁበት በመኾኑ ለጥናቱ መነሻ ምክንያት ኾኖኛል።

የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ በአባ ገሪማ (I) ወንጌልና በአዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ ወንጌላት መካከል ያለውን ልዩነት አጉልቶ ማሳየት ሲኾን ዝርዝር ዓላማዎችም በስም ላይ የተደረገን የአነባብ ለውጥ ማሳየት፣ በአገባብ ላይ የተደረገን የአጠቃቀም ለውጥ ማመላከት፣ በአሉታ ላይ የተከሰተን የትግበራ ለውጥ መግለጥ፣ ፊደላት በሂደት መልካቸውን እንደ ለወጡና ቃላትን በንጽጽር በማወዳደር ልዩነቱን አጉልቶ ማሳየት ናቸው።

ይህ ጥናት በቋንቋ፣ በሥነ ጽሑፍ፣ በፊሎሎጂ፣ በጥንታዊ ጽሑፎች እና በስነ ልሳን፣ የግእዝንም ቋንቋ እድገትና ለውጥ ማጥናት ለሚፈልጉ፣ አንድ ቋንቋ በዘመን ብዛት በቅርፅም፣ በፊደልም፣ በአገባብም፣ በሰዋሰው አጠቃቀምም፣ ወዘተ. እንደሚለወጥ የሚያሳይ መስታይት በመኾኑ ብዙ ጠቀሜታዎች አሉት። ወንጌሉም እስከ አሁን ተነባቢ በመኾኑ የተጻፈበት ቀለም ከምን ቢዘጋጅ ነው የሚል አግራሞትን ስለሚጭር ለሌላ ጥናት መንገድ ይከፍታል። ምክንያቱም 6ኛው ክፍለ ዘመን

ሥልጣን ቀርቶ ብዙ ሀገራት እንደ ሀገር ያልተቆረቆሩበት ዘመንም ስለነበረና በዚያ ዘመን በመጻፉ ሀገራችን ዛሬ የደረሰችበት ደረጃ ላይ ቆመን የዚያን ዘመን ምሁራን የፈጠራ ችሎታ የማስቃኘት ጠቀሜታም አለው (Bausi 2011,17 – 20) ።

1.1. የጥናቱ ዘዴ

የተለያዩ ጥናቶች ልዩ ልዩ የጥናት ዘዴዎች እንዳሏቸው የታወቀ ነው። ለዚህ ጥናትም በዋናነት የተመረጠው የጥናት አቀራረብ ዓይነታዊ (qualitative) ነው። ይህ የጥናት ዘዴ የተመረጠበት ዐቢይ ምክንያት ጥናቱ በኹለቱ ወንጌላት ላይ ትኩረቱን ያደረገ ንጽጽራዊ ጥናት እንደመኾኑ መጠን የሚያተኩረው ዓይነትን ተመርኩዞ ነው። ስለኾነም ከሌሎች የጥናት ዓይነቶች በዋናነት ተስማሚ ነው ተብሎ ተመርጧል።

በዚህ ጥናት በዋናነት የሚመረመሩት የ6ኛው ክፍለ ዘመን የአባ ገሪማ ወንጌል (I) እና የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር ያሳተመው አዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ ነው። ለዚህ ጥናትም አስፈላጊ ሆኖ ያገኘሁት የዓላማ ተኮር አመራረጥ ዘዴን ነው። ምክንያቱም የአባ ገሪማ መጽሐፍ የተገነጣጠለ ስለ ኾነ ሙሉ ገጾች ያሏቸውን ብቻ ለዚህ ጥናት ይጠቅማሉ ብዬ ተጠቅሜአለሁና ነው።

መረጃ ለመሰብሰብ በዋናነት የመረጥሁት ሰነድ ፍተሻን ነው። ምክንያቱም ለአባ ገሪማ ወንጌል በዘመኑ የነበረና ተጠያቂ ሊኾን የሚችል ሰው በዚህ ዘመን ስለማይገኝ ነው። ከላይ እንደገለጥሁት የአባ ገሪማ ወንጌላት ገሪማ (I) ገሪማ (II) እና ገሪማ (III) የነበሩ ቢኾንም በአሁኑ ሰዓት ገሪማ (I) እና ገሪማ (II) ተብለው ይታወቃሉ (Bausi 2011,17–20) ። ገሪማ (III) የሚባል ዛሬ የለም፤ ወደ ኹለት ተጠቃለዋል። እነዚህ የብራና መጻሕፍት ድጅታይዝድ ስለተደረጉ ሶፍት ኮፒ አግኝቼ ስለአነበብኳቸው ልዩነቱን ተመልክቻለሁ። ለዚህ ጥናት የሰነድ ፍተሻ ያደረግሁትም በገሪማ (I) ላይ ብቻ ነው።

በዚህ ጥናት የአባ ገሪማ (I) ወንጌልንና አዲሱን የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ ወንጌላት ከቋንቋ አጠቃቀም አንጻር በመፈተሽና ንጽጽር በማድረግ የተሰበሰበውን መረጃ በገላጭና በአነጻጻሪ (descriptive and comparative method) በመጠቀም ለመተንተን ተችሏል።

2. የአባ ገሪማ ወንጌል (I) እና አዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ ወንጌላት የቋንቋ አጠቃቀም ንጽጽር

ይህ ጥናት ንጽጽራዊ እንደ መኾኑ መጠን ሙሉ ገጽ ባላቸው የአባ ገሪማ ወንጌል (I) እና በአዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ ወንጌላት የተጻፉ ቃላትን በስም፣ በቅጽል፣ በአገባብን፣ በፊደላት፣ በአጠቃላይ የቋንቋ አጠቃቀምን በንጽጽር በመመርመር የሚገኘውን ለውጥ በውጤትነት ያሳያል። የመጀመሪያውንም የቃል ለውጥ እንደሚከተለው በኢየሱስ ክርስቶስ ስም ይጀምራል። ለውጥ የተደረገባቸውንም ቃላት በብራናው ላይ ከሥሩ በማሥመር ያሳያል።

2.1. ኢየሱስ የሚለው የአምላክ ስም

ኢየሱስ የሚለው ስም በዕብራይስጥ ትርጉሙ መድኅን፣ መድኅኒ፣ መድኅኒት፣ ቤዛ፣ መቤዝው የሚል ፍቺ እንዳለው (ኪዳነ ወልድ 2013፣ 216) ገልጸዋል።

በአባ ገሪማ ወንጌል ኢየሱስ የሚለው የአምላክ ስም “እየሱስ” ተብሎ ሙሉ ለሙሉ ተጽፎ ይገኛል። ነገር ግን በአዲሱ መጽሐፍ ቅዱስ ስሙ በክርስቲናዊም የዘወትር አጠቃቀም የተጻፈው “ኢየሱስ” በሚል ስለሆነ ልዩነት አሳይቷል። ይህ ማለት አንዳንድ ሰዎች እንደሚሉት “ኢ” አፍራሽ ስለሆነች አዳኝ አይደለም ለማለት ታስቦ የተጻፈ እንዳልሆነ የጥናቱ ግኝት ያሳያል። (ኪዳነ ወልድ 1948) ኢየሱስ የሚለውን ቃል በጽርዕ “ይሱስ”፣ በዐረብኛ “የሱሶ”፣ በዕብራይስጥ “የሹዕ” ይባላል ብለው ጽፈዋል። ስሙ ኢየሱስም፣ የሹም፣ የሱስም ቢባል አንድ ነው የትርጉም ለውጥ አያመጣም። አማን (2009) እና ፍቅሬ (2008) ደግሞ “እየሱስ” እያሉ ጽፈዋል። ይኸን እንጂ ኢየሱስ ከሚለው ስም ጋር የትርጉም ለውጥ አያስከትልም። ትርጉም ለማዛባት ቢኾን ኖሮ በሌሎች ስሞችም ተመሳሳይ ለውጥ አይከሰትም ነበር ማለት ይቻላል። የሚከተለውን ሠንጠረዥ ማየቱ ተገቢ ነው።

ላቲን	ዕብራይስጥ	ግእዝ
Jericho	יריכו	ኢያሪኮ
Joel	יואל	ኢዮኤል
Jerusalem	ירושלים	ኢየሩሳሌም
Jeremiah	ירמיהו	ኤርምያስ
Jeshua	ישוע	ኢያሱ
Job	איוב	ኢዮብ
Josafit	יוסף	ኢዮሳፍጥ
Jeoas	יואש	ኢዮአስ
Joachim	יואחז	ኢዮአቄም
Jesus	ישוע	ኢየሱስ

ሠንጠረዥ. በዕብራይስጥ በጊሜል (ג) እና በዮድ (י) የሚጀምሩ ስሞች በላቲን ወይ (j) በግእዝ ወይ ኢ. ሲቀየሩ የሚያሳይ ነው።

ከላይ ከስሞቹ ለመረዳት እንደሚቻለው የስሙን ትርጉም ለማፍረስ እንዳልሆነ ነው። “ኢ”ን አሉታ ወይም አፍራሽ ናት ብለው ለሚያምኑ ኢየሱስ የሚለውን ስም መድኅኒት አይደለም ለማለት የተደረገ አይደለም። ምክንያቱም የኢ አፍራሽነት በግእዝ እንጂ በዕብራይስጥ አይደለምና። ምክንያቱም በዕብራይስጥ ኢየሱስ የሚለው ቃል የሹዕ/ יושע/ ማለት ነውና።

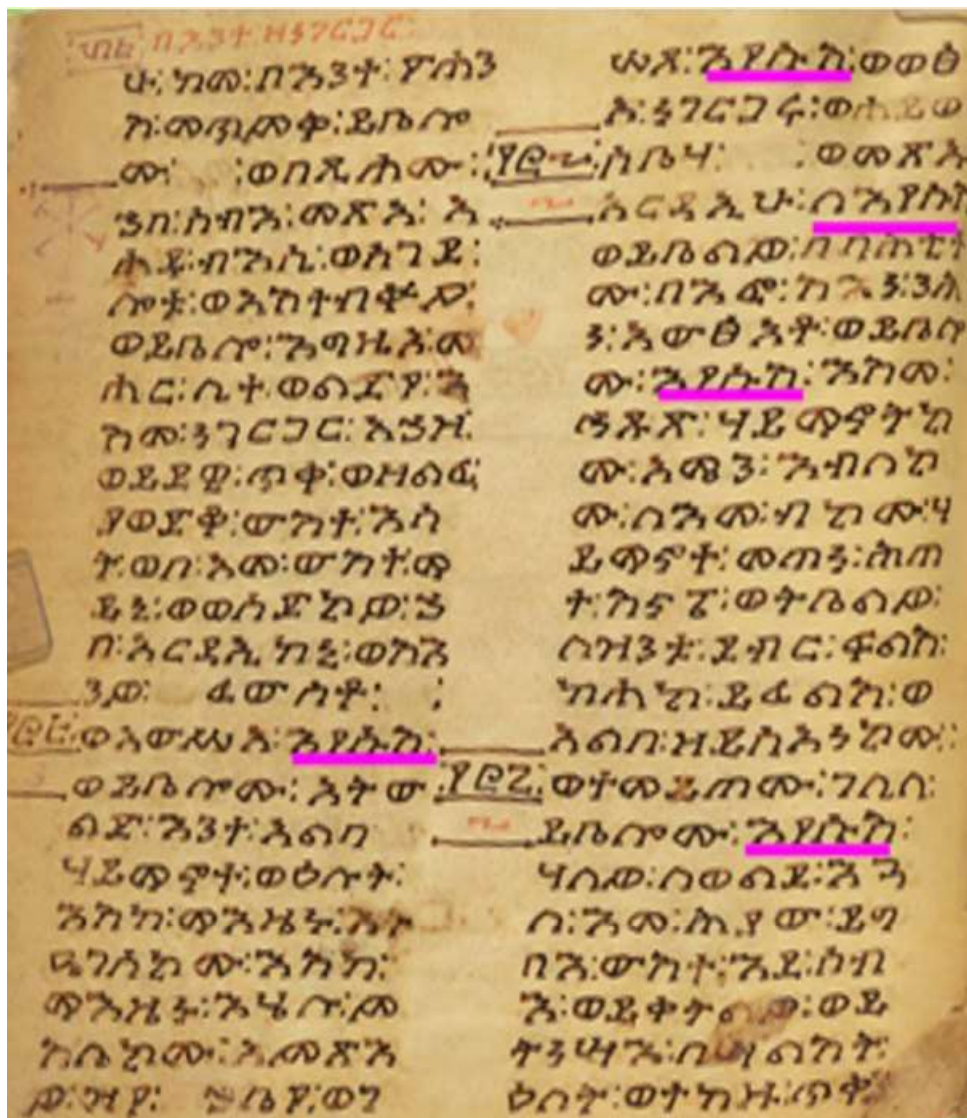
በሌላ መልኩም በሠንጠረዥ እንደሚታየው በጊሜል /ג/ (ገ) እና በዮድ /י/ (የ) የሚጀምሩ ስሞችን ወደ "የ" ድምፅ ቀይረዋቸዋል። ይህም ሌላ የመላሾች ስምምነት ወይም የቋንቋው ባሕርይ ሊኾን ይችላል። የዚህ ጥናት ትኩረት ኢየሱስ በሚለው ስም ኢ- አፍራሽ አለመኾኑን ለማሳየት ስለሆነ ከዚህ በላይ መሄዱ አስፈላጊ አይደለም።

ላቲን	ዕብራይስጥ	ግእዝ
Jonha	יהוה	ዮናስ
Jordan	יַרְדֵּן	ዮርዳኖስ
Jonathan	יונתן	ዮናታን
Josef	יוסף	ዮሴፍ
Jude	יְהוּדָה	ይሁዳ

ሠንጠረዥ 2. የዕብራይስጥ በዮድ (7) የሚጀምሩ ስሞች በላቲን ወይ "J" ሲቀየሩ ማሳያ

ጠቅለል ባለ መልኩ ይህ የተርጓሚዎች ስምምነት ነው እንጂ የትርጉም ለውጥ ለማምጣት ተብሎ የተደረገ አይደለም። ቢኾን ኖሮ ሌሎች በዚህ መልኩ አይጻፉም ነበር። ከዚህ በመቀጠል አልፎ አልፎ ለማሳያነት የአባ ገሪማን ወንጌል ብቻ አቀርባለሁ። በተጨማሪም ገጹ የተገነጣጠለ ስለኾነ አልፎ አልፎ ደኅና ኾኖ ያገኘሁትን ስለወሰድሁ ገጹንና ፎሊዮውን ለማመልከት አልቻልሁም። እንዲሁም በአሁኑ ሰአት ያለው አዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ ስሞችን፡- ዛሬ ላይ ባለው አጻጻፍ ኢየሱስ፣ ኢየሩሳሌም፣ እግዚአብሔር፣ እጋለ እመሕያው እያለ ስለሚጽፍ ለውጥ የተካሄደባቸውን የገሪማ (1) ወንጌልን በማሳያነት በብራናው ላይ ከሥሩ በማሥመር አሳያለሁ፤ ማብራሪያም እሰጥበታለሁ።

የብራናው መኖር አስፈላጊነት ለውጥ የተካሄደባቸውን ቃላት በዋናው ማኒስክሪፕት ላይ ለማሳየት ነው።

ፎቶ 2. አ.የሱስ የሚለውን ስም “አየሱስ” እያለ የጻፈበት የወንጌሉ ክፍል እንደማሳይ።

2.2. የካልኦይ አንቀጽ አሉታ

የአባ ገሪማ ወንጌል በተለይ የካልኦይ አንቀጽ አሉታን ሲጽፍ በ “ኢ” ሳይኾን በ “እ” እየጻፈ ያፈርሳል። ነገር ግን በልሳነ ግእዝ “እ” በአሉታነት አትታወቅም። በአሁኑ ሰዓት ባለዉም ኾነ በሌሎች የግእዝ መጻሕፍት “እ” ን በአሉታነት ወይም በአፍራሽነት የሚጠቀሙ በእኔ ጥናት አላገኘሁም። ነገር ግን በአባ ገሪማ ወንጌል (1) “እ”ን በአፍራሽነት ይጠቀማል። በንኡስ አንቀጽ ግን ልዩነት የለም።

የአባ ገሪማ ወንጌል (1)			አዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ		
ቀዳማይ	ካ/አንቀጽ	ካ/አንቀጽ አሉታ	ካ/አንቀጽ	ካ/አንቀጽ አሉታ	ንኡስ አንቀጽ
ሰምዐ	ይ-ሰምዐ	እ-ይ-ሰምዐ	ይ-ሰምዐ	ኢ-ይ-ሰምዐ	ሰሚዕ/ሰሚዖት
ቀተለ	ይ-ቀትል	እ-ይ-ቀትል	ይ-ቀትል	ኢ-ይ-ቀትል	ቀቴል/ቀቴሎት
ሐረ	ይ-ሐውር	እ-ይ-ሐውር	የ-ሐውር	ኢ-የ-ሐውር	ሐዊር/ሐዊሮት
ዐብየ	ይ-ዐቢ	እ-ይ-ዐቢ	የ-ዐቢ	ኢ-የ-ዐቢ	ዐብይ/ዐብዮት

ሠንጠረዥ 3. በእነ “ሀ” እና “አ” ፊደሎች በካልኦይና በአሉታ ልዩነቶች እንደ ማሳያ

ከዚህ ሠንጠረዥ እንደምንረዳው የአባ ገሪማ ወንጌል በካልኦይ አንቀጽ በአሉታ ሲያፈርስ የሚጠቀመው “እ” ን ነው። ለምሳሌ እይሰምዐ፣ እይቀትል፣ እይሐውር፣ እይዐቢ እያለ ሲያፈርስ አዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ ደግሞ ኢይሰምዐ፣ ኢይቀትል፣ ኢየሐውር፣ ኢየዐቢ እያለ በ “ኢ” ያፈርሳል። በአሁኑ ሰዓት ያለው አጠቃቀም በአዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ ያለው ነው። ይህ ደግሞ ትልቅ የለውጥ ግኝት ነው። የአባ ገሪማውን በማኒስክሪፕቱ እንዲታይ መጽሐፉን በፎቶ አቅርቤአለሁ።

ፕይያውንባ፡ጌኝሁ፡
 በብጌሲቶ፡ወያቅሎ፡
 ወሮይ፡በጌኝሁ፡ ፡
 ሃባው፡ጌኝን፡ከብር
 ቶ፡እኝው፡ኃይኝውእ ፡
 ወሰባ፡ዘይገላቅ፡ወ
 ዋተ፡ወጌገው፡እገባ፡
 ወሮይ፡ኃይገ፡ብጌሲ
 ቶ፡በጌኝሁ፡ወከገሁ፡
 ከገላቅ፡ወሃገላቅ፡
 ጌኝን፡ከብር፡ወሆሎ፡
 እውሰብ፡ወደገር፡ጌ
 ገላቅ፡ሆሎ፡ዋተቶይ
 ጌኝ፡ከጌሲቶ፡ ፡
 እው፡ይቶ፡ጌሲ፡ጌኝ
 ከ፡ሆሎታ፡በሆሎ፡ጌ
 ገላቅ፡ከጌሲቶ፡ወከ፡
 ገላቅ፡ወሆሎ፡እውሰብ
 ቶ፡ወእውሰ፡ጌሲ፡ጌኝ
 ከ፡ወይቦ ሆሎ፡ቶጌ
 ዩ፡በጌሃጌሎ፡ወእ
 ጌኝ፡ወእ፡ኃይ፡በጌኝ
 ዘ፡በጌሲ፡እው፡ይሐ

ሃይገላቅ፡ጌሲ፡ከጌሲ፡
 ጌኝ፡ወእ፡ኃይ፡በጌኝ፡

ይው፡ሆሎታ፡ጌሃው
 ከብ፡ወጌኝ፡ቆቆሲ፡
 እባ፡ከው፡ሆሎጌኝ
 ቶ፡ጌኝ፡እ፡ከጌሲ፡ጌ
 ሆሎታ፡በሆሎ፡ወ
 ወከ፡ሆሎ፡ይሐይው፡ሆ
 ሆሎታ፡ጌሃ፡በብ፡ከው
 ኝ፡ዘይቦ፡ጌኝ፡ከጌሲ፡
 ጌሲ፡እኝ፡ወጌቶ፡ሆ
 በከ፡እብር፡ሃሆ፡ወእ
 ሆሎከ፡ይከሐቶ፡ወእ
 ሆሎከ፡ያሐቶ፡ብ፡እ፡ከ
 ኝ፡እ፡ሆሎከ፡ሆሎታ፡
 እ፡ሆሎከ፡ሆሎታ፡ወ
 ጌቶ፡ወሆሎ፡ወሆ
 ከ፡ጌኝ፡ከ፡ሆሎ፡ወሆ
 ቶ፡ወሆሎ፡ወሆሎ፡ፈ
 ገላቅ፡ወሆሎ፡ጌሃ
 ወሆሎ፡ጌሃ፡ቶ፡ከጌሲ፡
 ሆሎ፡ወእ፡ሆሎ፡እ
 ጌኝ፡እሐ፡ፍ፡ሃ፡ገር፡ወ
 ይቦሆ፡በ፡ቶ፡እ፡ይ፡ቶ
 ቶ፡ጌኝ፡ከ፡ሆሎ፡ወሆ

ፎቶ 3. የካልኦይን አሉታ በ 'አ' ሲያፈርስ የሚያሳይ የአባ ገሪማ ወንጌል

ፎቶ 4. የአባ ገሪማ ወንጌል የካልኦይ አሉታን በ “እ” ሲያፈርስ የሚያሳይ የብራና ገጽ

የሚከተለው ለውጥ ደግሞ በ “ሀ” ፣ “ሀ” እና “አ” የተነሡ ግሶች የካልኦይ ሥርወ ቀለማቸውን በአባ ገሪማ ወንጌል ወደ ሳድስ፣ በአዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ ደግሞ ወደ ግእዝ የሚለወጡ መሆናቸውን የሚያሳይ ነው።

ከዚህ ላይ መታወቅ ያለበት ነገር "ሀ" እና "ሳ" እና "አ" ከዚህ ተጠቀሱ እንጂ ሌሎችም ዐይኑ "ዐ"፣ ሐመር "ሐ" በቀተለ² ቤት በግስ መጀመሪያ ሲመጡ የካልአዩ መጀመሪያ ወደ ግእዝ ይቀየራል። በቀደስ³ ቤት ከኾነ ደግሞ ዘንዱና ትእዛዙ ወደ ግእዝ ይቀየራል የሚል ልማድ አለ።

ከዚህ በመቀጠል ደግሞ በኹለቱ ወንጌላት አሉታን በተመለከተ "ኢ" እና "ያ" በአሉታ በተከታታይ ሲከሰቱ የአባ ገሪማ ወንጌል "ኢያ" እያለ የሠየመውን አዲሱ መጽሐፍ ቅዱስ "ኢያ-" እያለ የለወጠውን በሚከተለው ሠንጠረዥ እንመለከታል።

በአባ ገሪማ ወንጌል	በአዲሱ መጽሐፍ ቅዱስ	ፍቺ
ኢያ-በላዕክሙኒ	ኢያ-በላዕክሙኒ	አላበላችሁኝም
ኢያ-ስተይክሙኒ	ኢያ-ስተይክሙኒ	አላጠጣችሁኝም
ኢያ-ኅደርክሙኒ	ኢያ-ኅደርክሙኒ	አላሳደራችሁኝም
ኢይ-ረድ	ኢይ-ረድ	አይውረድ
ኢይ-ግባእ	ኢይ-ግባእ	አይመለስ
ኢይ-ኩን	ኢይ-ኩን	አይኹን

ሠንጠረዥ 4. የካልአይ ለውጥ ከአባ ገሪማ ወደ አዲሱ ወንጌል እንደ ማሳያ

በጠቅላላው በአሁኑ ሰዓት (*እ < ኢ) ተለውጧል ማለት ነው። የተለወጠበትም ምክንያት ስነ ልሳናዊ አመክንዮ ማለትም በ"ኢ" በ"ይ" መካከል የድምፅ ተቀራራቢነት ስለአለ ነው ብሎ መናገር ይቻላል። በሌላ አባባል በተከታታይ ያሉት "ኢ" እና "ያ" ድምፆች በአናባቢነት ተመሳሳይነት ስላላቸው ነው። ይህም ማለት ኢያ-በላዕክሙኒ /zi-yya-blāṣ-ki-mu-ni/, ኢያ-ስተይክሙኒ/ zi-yya-stäy-ki-mu-ni, ኢያ-ኅደርክሙኒ /zi-yya-ḥdär-ki-mu-ni/ ስንል ኹለቱን ተመሳሳይ ድምፆች በአንድነት መጥራት ስለሚያስችግር ነው። ምክንያቱም "ኢ/i" አናባቢ ስትኾን ከከፊል አናባቢዋ ከ "ዬ/i" ጋር የሚገናኙ ስለ ኾነ ነው።

2.3. የጉሮሮ እና የማንቀሳቀሻ ድምፆች

በአሁኑ ሰዓት ያለው የግእዝ ግስ ዐዋጅ እና ዛሬ ላይ በኹሉም ዘንድ የተለመደው የሰዋሰው አጠቃቀም በ ('ሀ'፣ 'ሐ'፣ 'ሳ'፣ 'አ'፣ 'ዐ') የተነሡ ግሶችን ካልአይ ቅድመ ቅጥያ ግእዝ እንጂ ሳድስ አያደርግም ይላል። ለምሳሌ ሐረ ብሎ የ-ሐውር፣ ዐብየ ብሎ የ-ዐቢ ይላል እንጂ ይ-ሐውር፣ ይ-ዐቢ አይልም ማለት ነው።

የአባ ገሪማ ወንጌል ደግሞ በ 'ሀ'፣ 'ሐ'፣ 'ሳ'፣ 'አ' እና 'ዐ' ለሚነሡ ግሶች የካልአያቸው ቅድመ ቅጥያ ሳድስ ናቸው። ይህም ማለት 'የ' ከሚል ድምፅ 'ይ' ወደሚል ድምፅ የተጻፉ ናቸው። በእርግጥ ይህ

² ቀተለ ማለት ከስምንቱ የግስ አርእስት የመጀመሪያው ሲኾን የራሱ የአወራረድ መንገድ ያለው ራሱን የቻለ የግስ ዓይነት ነው።

³ ቀደስም እንዲሁ አንዱ ርእስ ነው። ይህ ግስ ከሌሎች ተለይቶ በቀላሉ የሚታወቅበት መንገድ መካከለኛውን ፊደል በማጥበቅ ነው።

ቅድመ ቅጥያ እነዚህ የጉሮሮ እና የማንቀሳቀሳት ድምፆች በሌሎቻቸው ግሶች ከዋና አለቃው ከቀተለ ጀምሮ ‘ይ’ የሚል ድምፅ ነው ያላቸው።

ቀተለ ቤት	አዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ የንጌላት አጠቃቀም	የአባ ገሪማ ወንጌል (1) አጠቃቀም
ቀተለ	ይ-ቀትል /yə-qättəl	ይ-ቀትል /yə-qättəl
ወለደ	ይ-ወልድ/yə-wälləd	ይ-ወልድ/yə-wälləd
ቀነተ	ይ-ቀንት /yə-qännət	ይ-ቀንት /yə-qännət
ሐረሰ	የ-ሐርስ/yä-härrəs	ይ-ሐርስ/ yə-härrəs
ኅደረ	የ-ኅድር /yä-haddər	ይ-ኅድር /yə-haddər
አከለ	የ-አክል /yä-ḥakkəl	ይ-አክል /yə-ḥakkəl
ዐነቀ	የ-ዐንቅ /yə-ḥa-nnə-q	ይ-ዐንቅ /yə-ḥa-nnə-q

ሠንጠረዥ 5. የኹለቱን ወንጌላት የካልኦይ አጠቃቀም እንደ ማሳያ

ሰለዚህ ከእነዚህ መጻሕፍት የኹለቱን ልዩነቶች ስናነጻጽር በአባ ገሪማ ወንጌል ለካልኦይ ቅድመ ቅጥያ በጉሮሮ እና በማንቀሳቀሳት ድምፆች ለተነሡ ግሶች “ይ”- የነበረው በአዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ ወደ “የ”- (*ይ- < የ-)⁴ ተቀይሮ እየተጠቀምንበት ነው። ይህን አስመልክቶ ርባ ቅምሩ በ “ሀ” ፣ “ሐ” ፣ “ኀ” ፣ “አ” እና “ዐ” የተነሡ ግሶች የካልኦይቸው ቅድመ ቅጥያ “የ” እንጂ “ይ” አይኾንም

(በቃሉ 2013:247) ይላል። ይህም የቀለሙን ቀጥር ከሦስት ወደ አራት እንደ ሌሎቹ ከፍ ስለሚያደርገው ነው። ይኹን እንጂ የአባ ገሪማ ወንጌል ይህን ዐዋጅ ሙሉ ለሙሉ አይቀበለውም ብሎ መውሰድ ይቻላል።

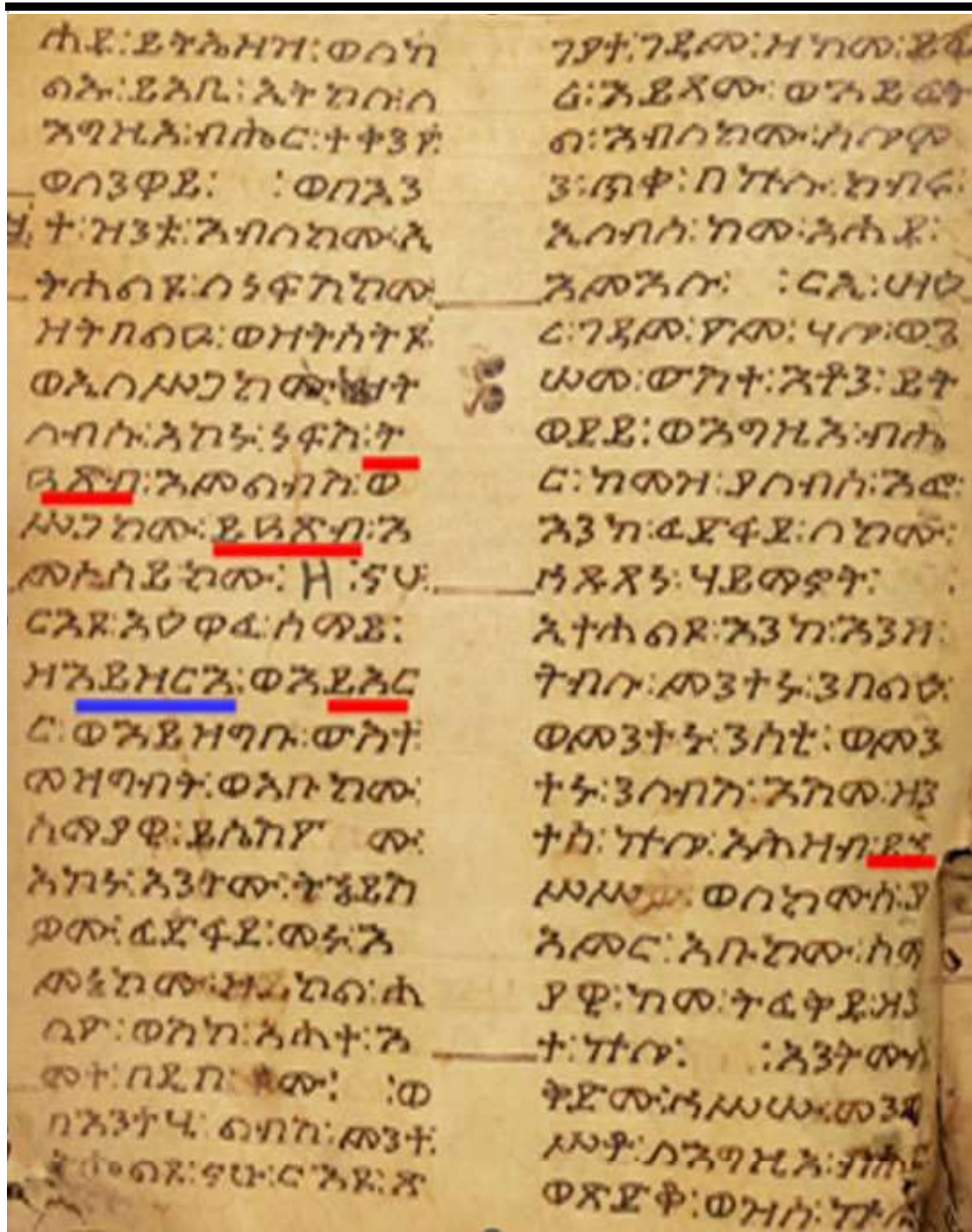
ከዚህ ቀጥሎ በአባ ገሪማ ወንጌል ላይ የተጻፉትን ካልኦይቶች እንደሚከተለው እናያለን። የእጅ ጽሑፉ ርባ ቅምርም መቼ እንደተጻፈ በትክክል ስለማይታወቅ በዚህ አጋጣሚም ከዚያ ወዲህ የተዘጋጀ መኾኑንም ይጠቁማል ለማለት እደፍራለሁ።

⁴ “ይ” እና “የ” አሥራው ቀለም ይባላሉ። የጉሮሮ ድምፆች በሚገኙበት ጊዜ ለውጥ ያሳያሉ ። ይህ ማለት ከሳድስነት ወደ ግእዝነት ይቀያራሉ ይላል አገባቡ። ነገር ግን የአባ ገሪማ ወንጌል (1) ለኹለቱም ሳድስ ብቻ ነው የሚያደርግ። ይህም ሌላ ግኝት ነው። ዐዋጅ የሚያሸር ነው እና።

ወ. ስርቅ። ዘይኔብ	ሲ. ወወሎሱ ሰሃይሃ።
ብ. ከባህን ስንመ፡ ረኅ	ወስብሉ፡ ንኑዋይን፤ ወ
ቡይት ስፊ፤ በኑ በፊ	ኡ፡ እመ፡ ደይ። መስብ፡
ሶቶ ደይ፤ ጉክ መ፡ ጉ	ዘቲ፡ ትወላይ፤ ወይት
መቀላክ፡ ትጸፈቶ፡ ወ	ፋት ሐዋ፡ ወያክተ።
እመቀላክ፡ ትት ስፊ	ፍርዋ፡ ጉክ መ፡ ንክሱ፡
ገሌ፡ ፤ ወተከፍ ወወጸ	እመስብክ ስሙ ሃ፤
ሐቆቶ፡ ወፈረካ ወሃ፤	ከዘይ፤ ወገ፡ ገሌ፡ ገሌ
ወይ፤ ስፊ ወ፡ ገሌ፡ ገሌ	ከ፡ ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ
፤ ወእመሥላሚ	ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ
ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ	ትወላይ፡ ወትት፡ ፋት
ትወላይ፡ ትጸፈቶ	ስሙ፡ ጉክ መ፡ መጸላ
ፈቀቶ፡ ወት ገሌ፡ ገሌ	ት፡ ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ
ኢተወሳ፤ ገሌ፡ ገሌ	ፍ፡ ትክፍት፡ ገሌ፡ ገሌ
ትጸፈቶ ሃ፡ ፤ ገሌ፡ ገሌ	ሶስተኛ፡ ወፍህ ገሌ
ገሌ፡ ፤ በክመ፡ ንበረ	ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ
ሃ፤ ወክት፡ ክረህ፡	ሶ፡ ገሌ፡ ፤ ወገ፡ ገሌ
ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ	ፍ፡ ወፍህ ገሌ፡ ገሌ
ፊ፡ ወሠሎሱ ሰሃይ	ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ
ሃ፡ ክፍህ፡ ይኔብ ፍ፡ ወ	ፍ፡ ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ
ሰይ፡ ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ	ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ
ሃ፡ ወክት፡ ክረህ፡	ፍ፡ ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ
ፍ፡ ወሠሎሱ መቀላ	ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ፡ ገሌ

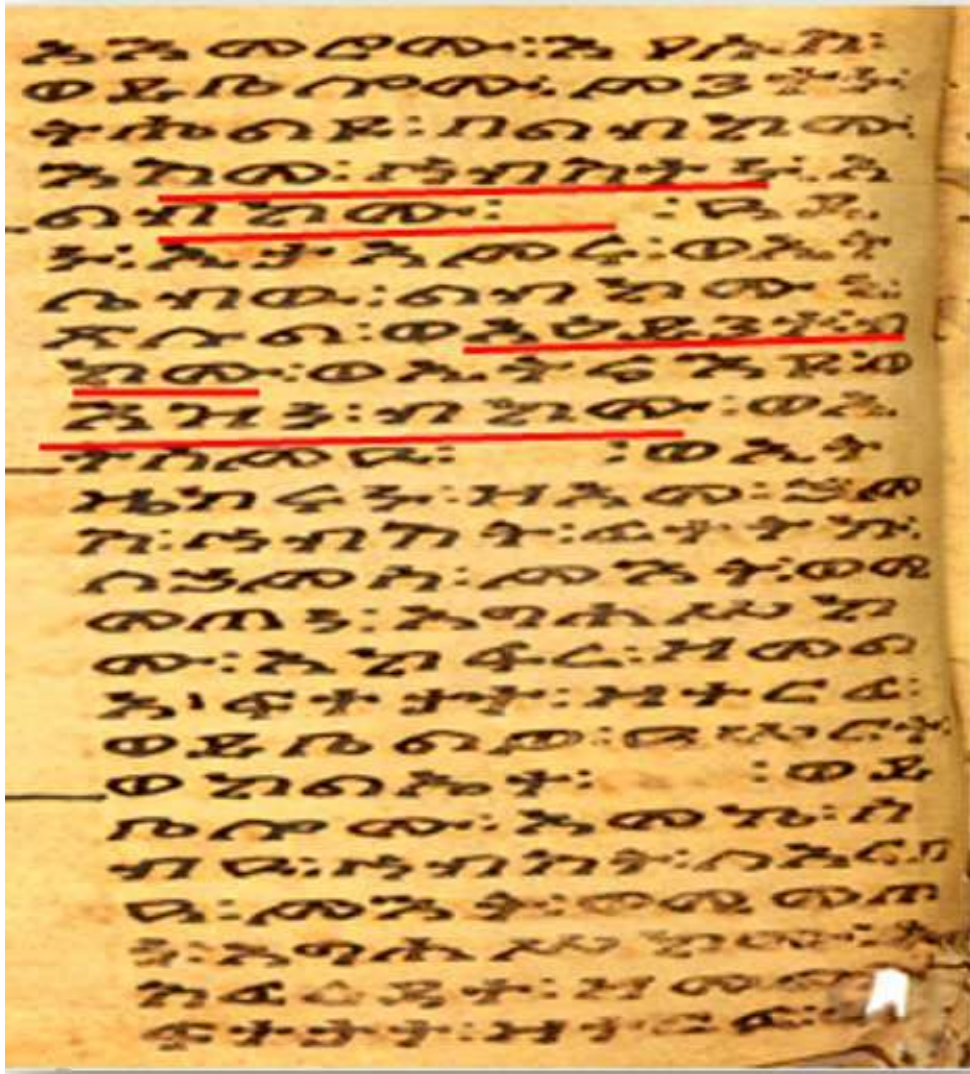
ፎቶ 6. የኦርዶስ የማንቀረት የካልሌ ደምቶን ከግእዝ ወደ ሳድስ የሚለውጥ የብራና ገጽ

ፎቶ 7. የጉሮሮና የማንቀራረት የካልአይ ድምፆችን ከግእዝ ወደ ሳድስ የሚለውጥ የብራና ገጽ

2.4. ቦ እና አልቦ

“ቦ” ነባር አንቀጽ እንደኾነ ይታወቃል። አል- የሚለው ደግሞ የቦ አፍራሽ ነው። ይሁን እንጂ ይህ ነባር አንቀጽ አሁን ባለው የሰዋሰው አጠቃቀም መሠረት “ቦ” እንደ ገቢር ግሶች ተሳቢን አይጠቀምም። በአባ ገሪማ ወንጌል ግን እንደ ገቢር ግስ ሲሰብ ይታያል።

ፎቶ. 9. የ ሞንግ ግን የአልቦን ሳቢነት የሚያሳይ የብራና ገጽ

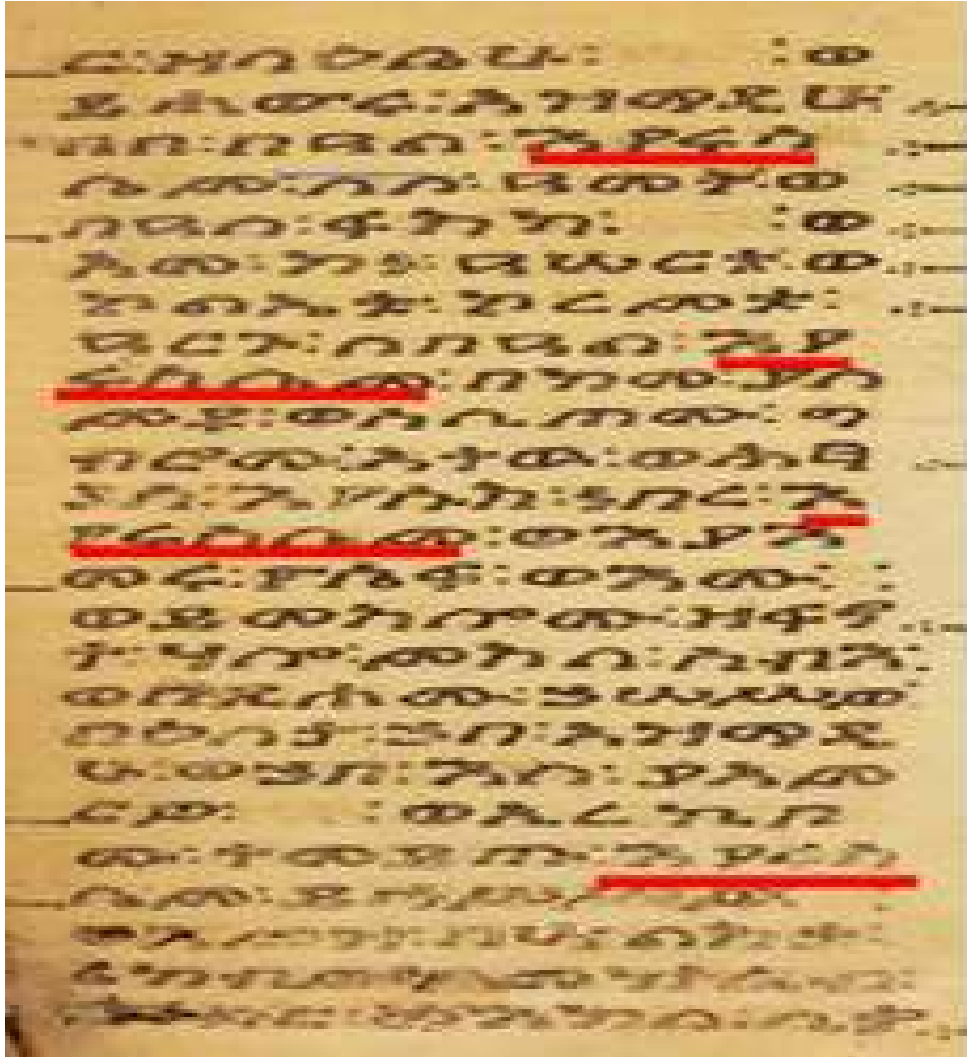
ተ. ቁ.	የአባ ገሪማ ወንጌል	ፍቺ	አዲሱ መጽሐፍ ቅዱስ	ፍቺ
1	እስመ ኅብስተ አልብክም።	እንጀራን የላችሁምና	እስመ ኅብስተ አልብክም።	እንጀራ የላችሁምና።
2	ወአዕይንተ ብከሙ ወኢትሬአዩ።	አዕይንን አላችሁ ግን አታዩምም።	ወአዕይንተ ብከሙ ወኢትሬአዩ።	አዕይን አላችሁ ግን አታዩምም።
3	ወአዝነ ብከሙ ወኢትሰምዑ።	ጀሮን አላችሁ ግን አትሰሙም።	ወአዝነ ብከሙ ወኢትሰምዑ።	ጀሮ አላችሁ ግን አትሰሙም።
4	ወእስመ አልቦ ውሉደ ኅደገ ብአሲቶ።	ልጅን የለውምና ሚስቱን ፈታ።	ወእስመ አልቦ ውሉደ ኅደገ ብአሲቶ።	ልጅ የለውምና ሚስቱን ፈታ።

ሠንጠረዥ. 8. የቦንና የአልቦን ገቢር ሳቢነት እንደ ማሳያ

ይህ የአባ ገሪማ ወንጌል (1) አባባል በአለንበት ዘመን በግእዙም፣ በአማርኛውም ወደማይሰብ ተገብሮ መሰል ግስነት ተቀይሯል። የዛሬው ትውልድ በጽሑፍም በንግግርም “ቦ”ን እና አልቦን በገቢር ግስነት አይጠቀምበትም።

2.5. ኢየሩሳሌም

ይህ ስም በኹለቱም መጻሕፍት ተለያይቶ ተጽፎ እናገኘዋለን። በአባ ገሪማ (1) ወንጌል ግን እየሩሳሌም እየተባለ ተጽፎ ሲገኝ በአዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስና በሌሎችም የሳትመት የግእዝ መጻሕፍት ይህ ስም ኢየሩሳሌም እየተባለ ነው የተጻፈው። ነገር ግን መጽሐፉም እንደሚከተለው ቀርቧል።

ፎቶ . 9 እየሩሳሌም እየተባለ የተጻፈበት የብራና ገጽ

2.6. የተለያዩ ቃላት ለውጦች:

በአባ ገሪማ ወንጌል (1) ላይ ተጽፏል የሚገኙት በአሁኑ ሰዓት የሚታወቁና የተለመዱ ቃላት ትርጉማቸውን ሳይኾን ቅርፃቸውን ቀይረዋል፤ ተለውጠዋል። ይህ ማለት የነበሩት ቃላት ትርጉማቸውን ሳይለቁ ፊደላቸውን ቀይረዋል ማለት ነው። በቃላቱም ውስጥ ከፊሎቹ ቅጽሎች፣ ስሞች፣ ሐረጎች፣ ዘንዶች፣ ትእዛዞች እንዲሁም ሌሎች የሚገኙበት ሲኾን ዝርዝሩን በሚከተለው ሠንጠረዥ መመልከት ይቻላል። የአብዛኛዎቹ ለውጦች ዐበይት ምክንያቶች የከፊል አናባቢዎች የ “ወ” እና “የ” በተዘረዘሩት ቃላት ውስጥ የመሳሪድና የመገለጥ ወይም የመታየትና የመደበቅ ምክንያቶች ናቸው።

	የአባ ገሪማ ወንጌል (1)	አዲሱ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ	ለውጥ
1	*ዐብይ	ዐቢይ	(*ብ < ቢ) ፣
2	*ነብይ	ነቢይ	(*ብ < ቢ) ፣
3	*እየሩሳሌም	ኢየሩሳሌም	(*እ < ኢ) ፣
4	*ይጾር	ይጹር	(*ጾ < ጹ) ፣
5	*ሐር	ሐር	(*ሐ < ሐ) ፣
6	*መልአክየ	መልአኪየ	(*ክ < ኪ)
7	*ማርያ	ማርያም	(*Ø < ም) ፣
8	*አምላክየ	አምላኪየ	(*ክ < ኪ)
9	*ነብያት	ነቢያት	(*ብ < ቢ) ፣
10	አሜን < ቢ) ፣	አማን < ቢ) ፣	(*አሜን < አማን አማን)
11	እግዚአብሔር	እግዚአብሔር	(*እምክልኤቱ < ቀሕድ)
12	እጻለ፣ እመ፣ ሕያው	እጻለ እመሕያው	(*እምሠለስቱ < ቀሕድ)

ሠንጠረዥ. 9. “ኢ” እና “የ” በሚከታተሉበት ጊዜ ቀዳሚውን ድምፅ ወደ ሳድስ ሲለወጥ እንደ ማሳየ

በሠንጠረዥ ውስጥ ከሚገኙት ቃላት መካከል የሚከተሉት (*ዐብይ < ዐቢይ፣ *ነብይ < ነቢይ፣ *ነብያት < ነቢያት፣ *እየሩሳሌም < ኢየሩሳሌም፣ *መልአክየ < መልአኪየ፣ *አምላክየ < አምላኪየ) መሠረታዊ ለውጥ ታይተዋል። የአባ ገሪማ ወንጌል ቃላት ላይ ስነ ልቦናዊ አመክንዮ ይታይባቸዋል። በአሁኑ ሰዓት ያለው ለውጥ ግን ስነ ልቦናዊ አመክንዮ ያለው አይመስልም። የአባ ገሪማዎቹ ማንኛውንም ሃልስ ፊደል ከየ ድምፅ ጋር አከታትለው አይመጡም። ምክንያቱም “ኢ” አናባቢ ስለኾነችና በ“ኢ” ውስጥ “ዩ” የሚል ድምፅ በመኖሩ ከ “ይ” ፊደል ጋር በተከታታይ በመገናኘታቸው የሚፈጠረው ድምፅ ለመናገር ስለሚያስቸግር ነው። በመኾኑም ሃልስ ፊደል ከ“የ” ፊደል በፊት የሚመጣ ከኾነ ሃልስ የነበረው ወደ ሳድስ ፊደል ይቀየራል። በእርግጥ ለአጠራርም የሚመቸው የአባ ገሪማ ወንጌሉ ቃላት ናቸው። ለምሳሌ ማንኛውም ሰው ዐቢይ፣ ነቢይ፣ ኢየሩሳሌም፣ ኢዮብ፣ ነቢያት እያለ ከሚናገር ዐብይ፣ ነብይ፣ እየሩሳሌም፣ እዮብ፣ ነብያት፣ እያሉ እያለ ሲናገር ይደመጣል፤ የብዙኃኑን አጠራር ማዳመጥ እንደምስክር ሊኾን ይችላል። ይህ ደግሞ ከላይ እንደ ተባለው የባሕርይ ፍጥረት (manner of articulation) ጉዳይ ነው።

2.7. መልክ ፊደላት

በአባ ገሪማ ወንጌል ላይ የተጻፉ ፊደላት ብዙዎቹ አሁን ያላቸውን ቅርፅ ይዘው አይገኙም። ምክንያቱም በጊዜ ሺደት አሁን የያዙትን ቅርፅ ይዘው እንደሚገኙ ለማወቅ የተቻለበት ጥናት ነው። በተለይ "ም" የሳድስ ምልክቷ ከውጭ ነው። ክ፣ ዐ፣ ዕ፣ ሶ፣ ው፣ ም፣ ለ ቅርፃቸው ከታች በምስሉ የሚከተለውን ይመስላል። ሙሉ ለሙሉ አሁን ከተለመደው ወጣ ያለ ቅርፅ ወይም መልክ እንደነበራቸው በግልጽ ይታያል። ብራናውንም ማየት ተገቢ መረጃ ይሰጣል። ይህ ሲባል ቅርጻቸው ለምን ተለወጠ ሳይኾን በጊዜ ሂደት የተከሰተ ለውጥ መኾኑን ለማሳየት ያህል ነው።

ተ. ቁ	የአሁን ቅርጽ	የአባ ገሪማ ወንጌል የተጻፈባቸው ልዩነት
1	ም	የሳድስ ምልክቱ ከውጭ በኩል ነው።
2	ክ	የፊት እግሩ የተምበረከከ ነው።
3	ዐ	ሦስት ማዕዘን ይመስላል።
4	ዕ	አካፋ ትመስላለች።
5	ሶ	ከእንጨት ጋር የተዋደደ አካፋ ይመስላል።
6	ው	ቅጥሉ ከውጭ በኩል አናቱ ላይ ነው የተደረገ።
7	ም	በአራት ማዕዘን የተሠራ አካፋ መሰል ነገር ነው።
8	ለ	“ለ” ን የመሰለ ቅርጽ ያለው ነው።

ሠንጠረዥ 10 በአባ ገሪማ ዘመን የነበሩትን የግእዝ ፊደላት ቅርጽ መግለጫ

3. ማጠቃለያ

በአባ ገሪማ ወንጌልና ከላይ እንዳየነው የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር በ2014 ዓ/ም ባሳተመው የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ ፬ቱ ወንጌላት መካከል ከፍተኛ ልዩነቶች እንዳሉ ተመልክተናል። ለውጡም በስም፣ በአሉታ፣ በካልካይ፣ ከ “ቦ” እና ከ አልቦ ጋር በተያያዘ የባለቤትና የተሳቢ አጠቃቀም፣ ሐረን በመሳሰሉ የግሶች አጠቃቀም፣ ወዘተ. መሠረታዊ ልዩነቶች ተገኝተዋል። በፊደላት የቅርፅ ለውጥ በአሁኑ ሰዓት ያሉ የቋንቋው ሊቃውንት በሚጠቀሙበት መጽሐፍ ለውጦቹ ቢከሰቱ እንደ ስሕተት ቆጥረው ያስተካክሏቸዋል። ምክንያቱም ዛሬ ላይ የጥንቱ አጠቃቀም ተለውጧልና ነው።

በተለይም የአባ ገሪማ ወንጌል የአንቀጹ ቅድመ ቅጥያ “ይ” በሚኾንበት ጊዜ “እ”ን በአሉታ ይጠቀማል እንጂ “ኢ” ን በአፍራሽነት አይጠቀማትም። ስለዚህ ይህ መሠረታዊ ለውጥ ነው። ምክንያቱም “እ” ከሚል ፊደል “ኢ” ወደሚል ፊደል ተለውጧልና ነው። በተጨማሪም የአባ ገሪማ ወንጌል “ቦ” ን እና አልቦን ገቢር ግሶች አድርጎ ይጠቀማቸዋል። ነገር ግን በአዲሱ ወንጌልና በአሁኑ ሰዓት ባለው ወንጌል እንደ ተገብሮ ግሶች ኾነው ነው አገልግሎት እየሰጡ የሚገኙት። በካልካይ ላይ ያለውን ለውጥ ስናይ በተለይ የጉሮሮ እና የማንቀሳት ድምፆች (“ሀ” ፣ “ሐ” ፣ “ሓ” ፣ “አ” ፣ “ዐ”) መነሻ የኾኑባቸው ግሶች በአባ ገሪማ ወንጌል በፍጹም ሥርወ ቀለሙ “ይ”- የነበረው በአሁኖቹ የቅኔ ሊቃውንት መሠረት የካልካይቸው ቅድመ ቅጥያ ከላይ እንደተጠቀሰው ከ “ይ” ወደ “የ” ይለወጣል። ተደርጎ ቢገኝም የዛሬ ሊቃውንት እንደ ስሕተት ቆጥረው ያስተካክሉታል። በእርግጥ ቋንቋ የመለወጥ ባሕርይ ስለአለው እንደ ስሕተት ሊቆጠር አይገባም።

እንደ “ከ” ፣ “ዐ” ፣ “ዑ” ፣ “ዒ” ፣ “ም” ፣ “ለ” ፣ “መ” የመሳሰሉ ፊደላት ቅርጻቸውን ለውጠዋል። ቃላት ለምሳሌ እየሱስ ወደ ኢየሱስ፣ ማርያ ወደ ማርያም፣ አሜን እብለክሙ ወደ አማን አማን እብለክሙ፣ ነቢይ ወደ ነቢይ፣ ዓብይ ወደ ዐቢይ፣ ነቢያት ወደ ነቢያት ተለውጠው በአሁኑ ሰዓት እየተጠቀሙንባቸው ነው። ስለዚህ የአባ ገሪማ ወንጌል ከአሁኑ ጋር ሲነጻጸር ብዙ የቀሩ ወይም የተለወጡ መልክ አፊደላት፣ ድምፆች፣ ስሞች፣ ቅጽሎች፣ አገባብ፣ በአጠቃላይ ሐረጎች፣ ቃላት እና ዐረፍተ ነገራት የተገኙበት ሾኖ ተገኝቷል።

ዋቢ መጻሕፍት

Bausi, A. (2010c). *Intorno ai Vangeli etiopici di Abbā Garimā*, La Parola del Passato, 65 (2010), 460–471.

Bausi, A. (2011). *The “True Story” of the Abba Gärima Gospels*, Comparative Oriental Manuscript Studies Newsletter, 1 (2011), 17–20.

ምክረ ሥላሴ ገ/አማኑኤል። (2000) ። የቅዱሳን መጻሕፍት ትርጉም ታሪክ። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተ ክርስቲያን፣ አዲስ አበባ።

በቃሉ እውነቴ (መምህር)። (2013)። መጽሐፈ አገባብ። ባሕርዳር ማተሚያ ቤት፣ ባሕርዳር።

አማን በላይ (መሪ ራስ) ። (2009) ። የትንቷ ኢትዮጵያ ትንሣዔ[ኤ] ታሪክ። ኔቫዳን ፐብሊኬሽን፣ አዲስ አበባ

አምሳሉ ተፈራ (ዶ/ር) ። (2011) ። ነቅዕ መጻሕፍት። አዲስ አበባ

ኪዳነ ወልድ ክፍሌ (1948) ። መጽሐፈ ሰዋሰው ወግስ ወመዝገበ ቃላት ሐዲስ። ደስታ ተክለወልድ። ኦርቲሶቲክ ማተሚያ ቤት፣ አዲስ አበባ።

ደሴ ቀለብ። (2007) ። ታሪክ ነገሥት። ማኅበረ ቅዱሳን፣ አዲስ አበባ።

ጌታቸዉ ኅይሌ። (2012) ። ከግእዝ ስነ ጽሑፍ ጋር ብዙ አፍታ ቆይታ። አዲስ አበባ።

ፍቅሬ ቶሎሳ። (2008) ። የኦሮሞና የአማራ እውነተኛዉ የዘር ምንጭ። ኔቫዳን ፐብሊኬሽን፣ አዲስ አበባ።